Historia d Walter e de la pacient Griselda escrita en llati per Francesch Petrarcha: e arromançada per Bernat Metge.

Estampada en Barcelona per n' Evarist Ullastres en l' any M.DCCC.lxxxiij.

Nota: Dels dos manuscrits del quinzen segle que han servit per la edicio de la present obreta, lo que pertany a la Bibl. prov. y univ. de Barcelona (que es lo menys antich dels dos) du 'l titol, sobreposat en la centuria passada, de *Historia de las bellas virtuts.*

Ben d' hora degue divulgarse entre 'l nostre poble aytal lligenda, puix son traductor en lo darrer libre *Del Sompni de Bñt Metge,* una de les obres mestres de nostra literatura, diu:

☞ *La pasciencia, fortitut e amor conjugal de*
» *Griselda, la istoria de la qual fon per mi de*
» *lati en nostra vulgar transportada, callare,*
» *car tant es notoria que ya la reciten per*
» *enganar les nits en les vetles e com filen*
» *en iuern entorn del foch.* »

M. A. Morel-Fatio en son excellent *Catalech dels Manuscrits Espanyols de la Bibliotheca Nacional de Paris,* du en l'art. 623 aquesta cita ab la diferencia: ... *ia la reciten les velles com filen en ivern entorn del foch.*

Letra de Bernat Metge

a Madona Ysabel de Guimera.

A La molt honorable e honesta senyora madona Ysabel de Guimera: Bernat Metge salut e reuerēcia subiectiua. A mi ensercant entrels libres dels philosops e poetes alcuna cosa ab la qual pogues complaure a les dones virtuoses, ocorrech laltre dia una ystoria la qual recita Petrarcha poheta laureat, en les obres del qual yo he singular affeccio. E com la

dita ystoria sia fundada en virtuts de paciencia, obediencia e amor coniugal, e a mi sia cert que ētre les altres virtuts vos, senyora, siats dotada daquestes singularment, perço he deliberat de arromansar la dita ystoria e de tremetre leus perque vos e les altres dones virtuoses prenats eximpli de les coses en ella contengudes, no per tant que jom pens que vosaltres freturets daq̄sta doctrina, car sens ella sots assats pacients e virtuoses, mas perço que hoynts la present istoria siats pus ardēts en seguir les dites virtuts: car diu lo mestre de amor Ouidi, en les obres del qual en temps que yo amaua me solia molt delitar, que al cauayl leuger quant corre no li nou si hom li dona alguna speronada. Suplicant vos que la seguent ystoria vullats benignament hoir, e en les aduersitats, les quals algu en aquesta present vida no pot squiuar, con loch sera ben remembrar de aquella perço que mils e pus pacientment puxats aquelles sofferir, de les quals Deus vos vuyla preseruar per sa merce, amen.

Aſſi comença la yſtoꝛia de Valter e de Grifelda.

En Ytalia es una prouincia oꝛnada de molts nobles caſtells e viles appellada lo marqueſat de Saluça, de la qual era Marques un foꝛt noble baro appellat Valter, joue bell e molt gracios, no menys noble de coſtumes que de linatge, e finalment en totes coſes foꝛt inſigne / ſino que content de aço que foꝛtuna li hauia donat no curaua del eſdeuenidoꝛ, e trobaua tan gran pler en caſſar, que totes les altres coſes que affer

hauia ne menyspreaua. E specialment nos curaua de pendre muller, de la qual cosa los seus vassalls e sotsmeses eren fort dolēts e despagats: los quals con molt ho haguessen soferit anaren ensemps al dit Valter: e la hu dells, lo qual era d̄ major auctoritat o per bell parlar o p̄ maior priuadesa que hauia ab lo dit Valter, dix axi: ¶ Molt noble Marques, la tua humanitat dona a nos audacia e gosar que tota vegada que los fets ho requiren ab deuota confiança parlem ab tu, e que are les voluntats que tots tenim secretes en los nostros coratges la mia veu notifich a les vostres orelles: no pas que jo hage algun interes singular en asso, mas per tal cō tu, segons que per molts indicis e senyals has souen prouat, mostres e reputes q̄ jo son a tu molt car denant tots los altres. Con donchs totes les tues coses placien e hagen a nos tostemps plagut, perço que puxam jutjar que som benauenturats con aytal senyor hauem, e que serem molt pus benauenturats en lo esdeuenidor q̄ tots nostres vehins / Suplicam te humilment que vulles pendre muller, e que asso vulles fer spatxadament, car los jorns sen van e volen fort leugerament. E jatsesia q̄ tu sies en la flor de ton jouent, empero la vellesa enseguex aquesta flor, e la mort es proisma a tota edat: tot hom egualment ha a morir, e la hora es incerta. Placiet

donchs q̃ hoges les pregaries daquells qui no menyspreärien los teus manamẽts, e comana a nos la eleccio ꝺ la muller, car nos lat procurarẽ tal que ella sera digne de acostar se a tu, e de tal linatge que tots porem star ab bona sperança de ella. Delliurens donq̃s daquesta trista de ancia en que som, perço q̃ si Deus disposaua en altra manera de tu no ten anasses menys de ledesme successor, e nos romãguessem sens regidor alcun. ¶ Ladonchs lo dit Ualter mogut p les piadoses paraules dels seus, dix: ¶ Uosaltres, amichs, me forçats de fer ço q̃ james no fo en lo meu cor. Jom adelitaua que visques en libertat, la qual fort tart es en matrimoni, perque jom sotsmet de bon grat a la voluntat de vosaltres. E jatsia que jo confiu de la vostra sauiesa e fe, vull releuar a vosaltres del carrech que volets pendre per mi, car jo matex men vull hauer lo affany de sercar lam: com jo sia cert que la noblea de la hun no ennobleex laltre, e que moltes vegades los fills son dessemblãts als pares. Tot lo be qui es en la persona no li ve daltre sino de Deu, al qual jo coman mi e tots mos afers, sperant que ell me trobara cosa q̃ sera expediẽt a repos e salut mia. E pus vosaltres trobats plaser que jo prengua muller, promet vos que jo complire vostre desig en breu, pero vull quem prometats que qual se vulla muller que jo prena ab sobirana honor e

reuerencia la trachtarets, e que entre vosaltres no hage alcũ quin digua mal nes clam d la elecció per mi faedora. Qual se vulla muller que jo pendre aquella vull que sia vostra senyora, e sie axi tractada per vosaltres com si era filla del emparador. ¶ Ladonchs tots a una veu concordablement li prometeren fort alegrament de attendre e complir son manament, axi con aqlls qui per sobres d goig apenes cuydauen veure lo die de les noces, ab tant gran pler lo esperauen. Lo qual die lo dit Ualter los assigna que fossen aparellats a la celebracio de aquelles. E no res menys mana als seus domestichs e familiars q̃ solempnement aparellassen les coses necessaries a la festa.

No molt luny del palau dl dit marques era situada una vila petita poblada d alguns pageses fort pochs e pobres, entrels quals ni auia .j. pus pobre que tots los altres appellat Janicola, e hauia una filla appellada Griselda assats bella d cors, mas era pus bella de bones custumes e de virtuts del coratge, la qual se era nodrida en sobirana pobresa, ab vianda grossera: e ignorant tot desig carnal james no hauia imaginat ne girat lenteniment en folls ne delicats pensaments, ans reposaua en lo seu pit virginal coratge dome vell

e saui, e ab inestimable caritat seruia diligentmēt
son pare: e pasturant algunes poques de ouelles
que hauia filaua cascun jorn, e puys tornant-
sen a casa aparellaua cols o spinachs, o altres
viandes couinents a la sua condicio, e fahia lo
lit a son pare: e finalment tot son temps despe-
nia en pietat e obediencia filial. ¶ E cō Ualter
hagues acustumat de passar souen per la casa de
son pare, e sagues pres esment moltes vegades
de la virtut daquesta nina, la qual virtut no era
manifestada a la gent nen parlaua algu perço
con era de tan baix stament, lo dit Ualter se
mes en cor de pendre aquesta per muller sobre
totes les altres.

LO dia de les nupcies se acostaua, e tothom se meraueylaua don vendria la nouia, e qui era. E lo dit Ualter entretāt fahia prouisio d anels daur, de corones e daltres ornaments: e feu fer vestadures, calçes e sabates a forma o a mesura daltra donzella la qual era de statura semblant a Griselda. ¶ Ab tant vench lo die assignat, e cō algu no sabes noues de la nouia, tot hom stech fort marauellat, e maiorment perço con ja era hora de dinar, e la uianda e la casa eren ja aparelladés. Ladōchs Ualter axi cō si degues exir a carrera a la sua sposa, isque fora lo seu palau be acompanyat de molts nobles homens e dones, dreßant son cami ves la vileta dessus dita. ¶ Griselda ignorant les coses que per ella eren aparelladés, e aportant aygua en un canter en lo seu cap entrassen en la casa de son pare perço que spatxas ço que affer auia e que anas ab les altres nines a veure la sposada de son senyor. E de mentre Ualter anaua pensiu entre si mateix acostantse ves la casa de Janicula, crida Griselda per son nom, interrogant la hon era son pare. E aquella reuerentment e ab gran humilitat respos li q̄ en casa era: a la qual dix Ualter: ¶ Manali q̄ vinga a mi. E cō lo pare de la dita Griselda fo vengut, lo dit Ualter prenent lo per la ma, ab veu baxa perço que algun nou hois,

dix: ¶ Janicola, jo se que tu ames molt a mi, e tostemps he conegut tu per bo, feel e leyal, e les coses que a mi plaen jom pens que tu les hages per agradables. Empero una cosa singularment vull saber de tu, si vols hauer a mi per genre qui so ton senyor? Ladonchs Genicola, spaordit per les dites paraules, dix: ¶ Jo no deig res voler ne anorrir sino axi con plaura a tu qui est mon senyor. ¶ Entrem nosen donchs, dix Ualter, sols, tots sols, perço que en presencia tua jo pure interrogar ta filla. E apres que foren entrats dins la casa de Janicola, sperant defora e merenellāt se tot lo poble, trobaren Grisellda molt maranellada e spahordida del auenimēt de tan gran oste, a la qual dix Ualter: ¶ A ton pare e a mi plau que sies ma muller, e pens me q̄ semblantmēt placia a tu: pero una cosa te vull demanar, si vens acordada q̄ apres que nostre matrimoni sera acabat e complit lo teu coratge se conuenga de bon grat ab lo meu, axi que en alguna cosa james nos desconenga ab la mia volentat: e que tot so que jo volre fer te placia, e que nom contrestaras nem faras mala cara ja mes. Al qual la dita Griselda tremolāt per la nouitat daquest fet respos: ¶ Sēyor meu, yo no sō digna de tan gran honor, pero si la tua voluntat es e fortuna mia que axi sie com tu has dit, jot promet que no tant solament fare so que tu manaras, ans

encare te dich que james no pensare res que sia contra ton voler, ne tu poras fer alguna cosa, posat quem manasses matar, la qual cosa sia desplasent a mi. ¶ Assats me basta, dix Ualter, e mostrant aquella publicament al poble, dix: ¶ Aquesta es ma muller, aq̃sta es vostra sẽyora, aq̃sta amats e hõrats: e si mi auets car, haiats aquesta molt pus cara. ¶ E perço que ella no aportas res d la fortuna vella a la nouella casa, feula despullar tota nua a les honrades dones q̃ eren aqui, e dels peus fins al cap la feu vestir de vestadures noues. La qual apres que fo vestida, pentinada e be arreada, apenes la conech lo poble. E encontinẽt Ualter la sposa e li dona un fort bell anell: e faent la caualcar en hun cauall blanch feu la amenar ab gran alegria, present e acompanyant tot lo poble, al seu palau.

EN aquesta manera foren celebrades les noces fort solempnament: e nostro Senyor feu tanta de gracia a la dita Griselda que algu no pogue jutgar q̄ fos nodrida en casa de pastor sino en algū palau impèrial, tant era cara e venerable enuers tots: e apenes coneguera hom qui la conegues de nativitat, que fos filla de Genicula: tanta era la honestat de la sua vida, e la noblea de les sues costumes, e la dolsor de les sues paraules ab les quals se tirava los coratges de les gents. E no tant solament dins los termens de la sua terra la loauen, ans encare per moltes altres prouincies era scampada la sua virtuosa fama, axi que molta gent ab gran affeccio e pler venia per mirar aquella. ¶ En aquesta manera Ualter, ennobleyt de insigne e benauenturat matrimoni, viuia ab sobirana pau en casa sua, e fora sa casa ab sobirana amor de ses gents: e era tengut per fort saui con tant gran virtut amagada deius tā gran pobrea e fretura auia acostada a si mateix. ¶ E no tant solament Griselda exercia negocis femenils e domestichs, ans encara con obs hi era usaua de officis publichs, e en absencia de son marit leuaua de carrera los plets e questiōs de la terra, e metia pau entre los discordants ab tant bones e sauies paraules e maneres, e ab tanta maturitat e egualtat de juy, que tot hom

deya que Deu los auia tramesa aquesta dona del cel.

No passa molt de temps que Griselda se emprenya, per la qual raho tots los seus sotsmesos stigueren ab engoxosa sperança. ¶ Apres ella pari una filla molt bella, e jatsia que sos vassalls aguessen mes amat fill, empero no tant solament son marit, ans encara tota la gent ne hac fort gran pler. ¶ E apres hun temps que la filla fo deslatada; jatsia que lo dit Valter agues assats prouada la fe de la muller, empero volch la prouar e asseiar mes auant. E stant sol en una cambra cridala, e ab cara trista dix li axi: ¶ Be sabs tu, Griselda, e nom pens que per la present fortuna te sie oblidat lo stament del temps passat: be sabs tu encara en qual manera venguist en aquesta casa, e con est assats cara e molt amada de mi: mas no est axi cara als nobles homens de ma terra, maiorment despuys que comensist auer infants, car tenen se fort per eniuriats que sien sostmesos a dona que sie filla de pages axi com tu est. E es de gran necessitat a mi que desig auer pau ab ells, que de ta filla faça no so que volria, mas so que a ells plaura: e couendramen a ffer cosa quem sera la pus trista e la pus dolorosa que io pogues fer, pero no ho volria fer que tu no ho sabesses, perque vull que tu ho consentes e que hi aies aquella

pasciencia la qual me prometist en lo comença-
ment de nostre matrimoni. Ladonchs Griselda,
hoides aquestes paraules, sens mudament de
color e de paraula, dix: ¶ Tu est nostre senyor,
e yo e aquesta filla tua som teus: fe de les tues
coses axi cō te plaura, car res no pot a tu plaure
que a mi desplacia, car io no desig auer res ne
he paor de perdre alguna cosa en aq̄st mon sino
tu. Jo he ficades aq̄stes coses en lo mig del meu
cor, les quals iames no exiran per passament de
lonch temps ne per mort: totes coses impossi-
bles se porien abans fer quel meu coratge nos
mudaria. ¶ Ladonchs Valter, fort alegre per la
dita resposta, mas dissimulāt ho cō mils pogue,
se parti deuant ella demostrant que era fort trist.
¶ Apres hun poch trames li .j. dels seus algot-
zirs en lo qual ell se fiaua molt (ben certificat
de sa intencio e de ço q̄ ell entenia a fer) lo qual
vinent a ella gran hora de nit li dix: ¶ Senyora
mia, perdonem e placiet que nom tigues en mal
so que io forçadament he a fer. La tua sauiesa
sab quina cosa es qui ha affer ab senyor al qual
hom no pot contrestar per dura cosa e cruel
que man esser feta. Mon senyor ma manat que
yo prengue aquesta infanta, e que aquella:::::
¶ Ab paraula estroncada lexas de parlar e de
dir lo cruel ministeri q̄ deuia exercir. Sospitosa
era la fama del algotzir, sospitosa era la cara,

sospitosa era la hora, sospitoses erē les paraules ab les quals jatsessia que ella clarament entenes que aquell devia anar matar la sua dolsa filla cara, empero no gita lagremes ni sospira gens, la qual cosa no solament fora stada molt dura a mare, ans ho fora semblantment a nodrissa. Puys ab bona cara prenent linfanta, guardant la un petit, e besant aquella, beneyla e feu li lo senyal de la creu en lo front, e donala al algotzir dient li: ¶ Veten, e met en execucio so que mon senyor te ha manat: mas prech te de una cosa, quet guarts q̄ besties feres ne ocells no devoren ne mengen aq̄st petit cors, ab tal condicio pero que per mon senyor no sie manat lo contrari. ¶ E apres con lo dit algotzir sen fos tornat a sō senyor e li agues recitat so que per ell era stat dit a la dona, e so que per ella era stat respost, e li hagues donada sa filla, amor e pietat paternal mogueren fort lo dit Walter: pero ell no lexa son proposit, ans la liura a son algotzir enbolcada en draps, e mesa dins una gran canasta posala sobre una bestia que la aportas suaumēt: e feula aportar ab gran diligencia a Bolunya a sa germana, que era muller d̄l comte de Panico, que la nodris e que la instruis ab maternal amor e studi de bones custumes, e que la faes nodrir, e q̄ la tingues tā secretament con pusques, que hom en lo mon no pogues saber de qui era filla. E lo

dit algotzir encontinent cōpli ab gran diligencia so que li era manat. ¶ Apres Ualter considerāt souen les paraules e la cara de sa muller, iames no pogue conexer ne auer senyal que lo coratge de sa muller se fos mudat, car egual alegria, diligencia e cura, acustumat seruey e amor sēblant li demostraua de fet que dabans auia acustumat: e iames no li demostra tristor ne li feu mencio de sa filla, ne iames desliberadamēt ni per incident lo nom de aquella no li exi de la boca, que algu hois.

Apres de aquestes coses que foren passats .iiij. anys Griselda se emprenya, e pari un fort bell fill, del qual agueren grā goig e alegria son pare e tots sos amichs. ¶ E a cap de dos anys que fo desllatat, Ualter tornant en la acustumada curositat dix a sa muller aytals paraules: ¶ Be creu que aies hoit dir con lo meu poble ha gran despler e no porta pascientmēt lo nostre matrimoni, maiorment despuys que tu haguist e comensist hauer infants: pero james nols sabe tant greu con feu despuys que tu haguist fill: car dien entre ells, e yo qui moltes vegades ho he hoit, q̄ «apres la mort de Ualter lo net de Genicola senyoreiar ha a nos,» e a aquells es fort greu que tāt noble terra sia sotsmesa a aytal senyor. Cascū die entre

lo poble se dien estes paraules, p les quals io qui son fort desiyos de repos, e a la veritat me tem de perills de ma persona, me somoch moltes de vegades que daquest infant faça ço que he fet de sa germana: mas denunciuho abans perso que sobtosa e inopinada dolor not torbas. E Griselda respos: ¶ Senyor, ia ho he dit, e are ho repetesch, q̃ io no pux res fer, ne vull ne no vull sino so que a tu plau, car io en aq̃sts fills no he als sino los treballs: tu est senyor de mi e dells, per que fe a ta guisa desso dl teu, e no hi demans mon consentiment, car en axi con en lentrament que fiu de la tua casa me despulli les vestadures, axi despulli les mies voluntats e desigs, e vestim los teus, per que en qualsevulla manera tu vulles alguna cosa yo semblantment vull aquella: car si yo fos certa de la tua voluntat, ia aguera comensat a voler e desiyar ço que tu desiges: mas pus lo teu coratge no pux preuenir, de bon grat seguire aquell. E si tu trobes plaer q̃ yo muyre, tantost morre volenterosament, car alguna cosa finalment ne la mort sera egual a la nostra amor. ¶ Ladonchs Ualter merauellantse de la constancia e fermetat de la fembra, partis ab trista cara denant ella: e encontinent trames li lo algotzir q̃ ia altra vegada li auia tremes, lo qual apres que ab gran instancia li ach demanat perdo si li feyha res desplasent, axi cõ si degues

a fer un grã crim, demana linfant. E Griselda ab cara e coratge dess9 dits pres entrels braços sõ fill bell e fort gracios, no tant solament p ella amat, mas per tots aquells quil auien vist e hoit nomenar, e fectli lo senyal d la creu en lo front e beneyntlo axi con auia fet de la filla, e sguardãt lo gran stona e besant aqll, sens lagremes ne sospirs donal al algotzir dessus dit, dict li: ¶ Uet assi mõ fill, fe dell so que tes manat, mas de una cosa te prech, q̃ si fer se pot no iaq̃sques maniar a les besties saluatges ne a onceyls los delicats membres de aquest tant noble infant. ¶ Apres lo algutzir sen torna ab linfant a son senyor dient li les coses dessus dites, en lo qual se mereuella molt e tant fort, que sino con ell era cert de la gran amor que Griselda auia a sos fills, per poch aguera auda sospita que aquesta fortalesa femenil no partis de enorma crueltat. E apres tremes lo dit infant per lalgotzir a Bolunya, axi con auia fet de la filla.

Tots los dess9 dits experimẽts e exiplis de benuolẽsa e fe cõiugal poguerẽ auer bastat a Ualter: mas molts homens son qui nos saben lexar e abstenir de la cosa pusq̃ la han comẽsada, ans continuãt aqlla perseueren en lur proposit. ¶ Apres Ualter continuament contemplaua e gordaua sa muller sis

mudaua per so q̃ li auia fet, e null temps pogue conexer en ella alguna mutacio, mas de die en die la trobaua pus feel e ab maior affeccio enues ell, axi que abdosos semblauen de hun coratge, car la muller, axi con dessus auem dit, no volia ne auorria alguna cosa sino axi con a son marit plahia. ¶ Poch apoch se comença scampar mala fama ḋ Walter, ço es assaber q̃ ab crueltat e duricia inhumana, perço con se penedia del baix e humil matrimoni q̃ auia fet ab Griselda, auia manat matar sos fills, car algũ no podia veure sos infants ne sabia hom hon eren: per la qual cosa Walter qui solia esser tingut per saui hom e noble, e solia esser molt car als seus sotsmeses, fo reputat a les gents per infamis e odios: e gens p asso lo seu coratge nos mudaua nes enclinaua, ans procehia continuament ab sospitosa seueritat en la experiencia que auia comensada.

Com apres la natiuitat ḋ sa filla fossen passats .xij. ãys, ell tremes missatgers a Roma qui fessen semblant o fenyessẽ que aportassen letres del Papa ab les quals fos mesa fama entrel poble que a ell era donada licencia per lo dit papa, que per repos e pau de ell e de ses gents, separat lo primer matrimoni pogues pẽdre altra muller. La qual

fama con fos peruenguda a noticia de Griselda iom pens que la descosola e li dona gran tristor: mas ella no sen mogue gens, ans stech ferma axi con aquella qui de si matexa e de so del seu auia ia ordonat una vegada e dispost, sperant q̃ manaria esser fet della per Ualter, al qual ella sa persona e les sues coses auia subiugades e sots meses. ¶ Ualter auia ja tremes a Bulunya a son cunyat pregantlo que li amenas sos fills. E la fama se escampa que aq̃lla donzella li ame/nauen que fos sa muller: la qual cosa sõ cunyat feelment exagui. E amenantli la donzella que ia era d edat de maridar, bella e excellent e d bells ornamẽts arreada, e amenãt ab ella son germa qui semblantment era de edat de .xij. anys, ab gran companya de nobles homens e cauallers, cert die p ell ordonat comẽça son cami. E entre tant Ualter per so quen temptas sa muller, axi com auia acustumat, a maior dolor e vergonya della feu la venir publicament denant gran par/tida del poble, e dirli: ¶ Iom adelitaua assats en ton matrimoni no gordãt lo linatge dõ vens mas les tues costumes, e are segons q̃ veig tota gran fortuna es grã seruitut e gran subiugacio, car a mi no es legut de fer so que seria legut de fer a un laurador. Los meus vessayls me forsen e lo papa hi consent que io haie altra muller, la qual ia ve e sens dubte en breu hic sera, per que

sta ab fort cor e dona loch a aquella, e aportaten ab tu lo dot que hic aportist. Tornaten a casa de ton pare: no es fortuna en lo mon que dur perpetualment a la persona. Ladonchs Griselda respos: ¶ Senyor meu, tostemps sabi em tingui per dit que entre la tua magnitut e la mia humilitat noy ha alguna proporcio, e tostemps fuy certa que no tant solament era indigna de esser ta muller, mas encara de esser seruenta tua. E iurte per Deu que en aquesta casa tua de la qual tu mas feta senyora, tostemps so stada seruenta dins mon coratge: perque daquest temps que he perseuerat ab tu ab molta de honor e mes que io no merexia fas moltes gracies a Deu e a tu: al sobrepus te responch que son aparellada ab bon cor e alegra de tornarmen a la casa de mon pare, e alla hon me nodri en ma pericia finir ma vellesa e morir benauenturada e honorable vidua, la qual son stada muller de tan noble baro com tu est. Jo de bon grat do loch a la nouella muller, la qual placia a Deu que en bon punt hic venga. E pus a tu plau iom partesch dassi alegrament: mas con manes que men port lo meu dot be veig io quin es, e bem membre con io fuy despullada de les mies vestadures en lo lindar de la porta de mon pare, e apres que fuy vestida de les tues vingui a tu: e lo meu dot no es stat altre sino fe e nuditat. Vet donques yom despull aquesta

vestadura e restituesch te lo aneyl ab quē sposist: los altres anells, vestadures e arreaments los quals me auies donats, en la tua cambra son. Nua isqui de la casa de mon pare e nua hi tornare, sino quem par no sie digna cosa que aqst meu ventre en lo qual los fills que tu engenrist han stat, aparega nuu al poble: per que si a tu plau, e no en altra manera, te suplich caramēt que en preu de la mia virginitat la qual aporti assi e la qual no men aport, me vulles lexar una camisa de aquelles que io solia vestir con staua ab tu, ab la qual puxe cobrir lo ventre de mi qui solia esser ta muller. ¶ Dels ulls d Walter cayē fort spesses lagremes e nos podia abstenir de plorar: e girant la cara detras ab paraules tremolants dix: ¶ Plau me que haies una camisa: e plorant partis denāt ella. Ladōchs Griselda se despulla totes les vestadures e romas solamēt en camisa e ab lo cap e peus nuus: e exi de la sua casa acompanyantla molta gent qui li plorauen detras dient mal de la sua fortuna.

Griselda sens plorar ne dir alguna paraula mala sen torna a casa son pare. Janicula, qui tostemps les nupcies auia audes p sospitoses, e de les quals iames no auia sperat algun be, ans moltes vegades auia ymaginat que Walter nos tendria p

arreat d auer muller de tant baix stament, e que aquella qualque dia con ne seria ngat gitaria de casa, auia stojat en hun loch desat de la casa la gonella aspra, grossa, squinsada e arnada que sa fiyla solia apoztar: e oyt lo brogit que la gent feyha acompanyant Griselda, la qual sens dir alguna paraula sen tornaua, exili a carrera en lo lindar de la porta, e cobri aquella mitg nua de la vestadura antiga. ¶ Per alguns dies la dita Griselda stech ab son pare ab merauellosa humilitat, axi q̄ en ella no podia hom conexer algun senyal de tristor, ne que ella anyoras ne desigas la fortuna prospera que auia perduda, cō tostemps stant en sa prosperitat agues viscut humil e pobre de sperit.

LO comte de Panico se acostaua ia ab la dita donzella, e gran fama anaua per la terra d les nouelles nupcies: e molta companya del dit comte era ia a Saluça, qui auia dit al marques lo iorn quel comte seria aqui. E Walter mana venir Griselda al palau, a la qual apres q̄ deuotament fo venguda deuant ell li dix: ¶ Jo he gran desig que aquesta donzella que hic sera dema a dinar sie reebuda honorablement, e los homens e les dones qui ab ella venen, e sēblantmēt los meus qui seran en lo conuit, axi que sie feta honor a

cascun de loch e de paraula segons sa dignitat: e io en ma casa no he fembres qui sien abtes en fer aço, perq̃ tu jatsia no sies be vestida, qui sabs les mies maneres e costumes, pendras carrech de reebre e collocar les hostes segõs q̃ fer se deu. Ladonchs Griselda respos: ¶ No tant solament fare de bon grat, mas ab gran desig asso e totes aquelles coses que io sabre que a tu vendrã en plet: e mentre q̃ io visque no sere huiada nem anuiare de fer so que tum manaras. E encontinent a manera de una seruenta comensa de endressar lo palau e de parar les taules e los lits, e de amonestar les altres companyes que li ajudassen.

A Hora de tercia del seguent dia lo comte de Panico vench, e tota la gent se marauella de la bellesa e bones custumes de la donzella e del infant son ierma. E eren molts aqui los quals dehien que Walter sauiament e benauenturada auia cambiat, e q̃ are auia pus ioue e pus bella muller e pus noble que debans, e que auria fort bell cunyat. ¶ E dementre quel conuit se aparellaua Griselda fo aqui continuament present, e sens que nos dona confusio ne vergonya de la desauentura que li era sdeuenguda ne d̃ la vestadura squinsada q̃ vestia, exi a carrera ab alegra

cara a la donzella, dientli: ¶ Senyora, be siats vos venguda: e puys acolli be tots los altres.

E dementre q̃ ella alegramēt acompanyaua e reebia los conuidats ab plasents e gracioses paraules, e ordona lo palau en tal manera q̃ tot hom, specialment los strangers se merevellauen con tan gran sauiesa e magestat de bones custumes se amagauen ius tal habit, ella nos podia sadollar de loar en diuerses maneres la dita donzella e linfant son germa. Ualter con tot hom se deuia asseure a taula giras ēuers Griselda, e ab clara veu denāt tots trahent sen quaix scarn della dix: ¶ Quet par daquesta mia sposa, es assats bella e honesta? ¶ Cert hoc, dix Griselda, car io nom pens que en lo mon sen pogues trobar pus bella ne pus honesta, e si ab aquesta no has pau e tranquillitat e vida benauenturada, no pens q̃ ab altra en lo mon la poguesses auer. E placia a Deu que axi sie que ab ella visques ab pau longament: mas de una cosa te prech et amonest, que aquesta no vulles maltractar axi con has tractada laltra, car aq̃sta es pus ioue e nodrida

pus delicadament, e nom pens que ho pogues axi soffrir. ¶ E Ualter esgordant la alegria e constancia de Griselda la qual tantes vegades cruelment auia offesa sens raho, e auent pietat de la indigna fortuna que li auia feta sofrir, no ho pogue sostenir, e dix: ¶ O Griselda, assats es coneguda a mi e es prouada la tua amor e feeltat: e nom pens q̃ deius lo cel sie algu qui tāt grans experiēcies haie audes d amor coniugal. E dient aquestes paraules, fort alegrament e ab gran cupiditat abrassa la sua cara muller: la qual per la nouitat daquest fet staua vergonyosa e axi cō sis leuaua de dormir e agues somiat alguna cosa desplasent: e dixli: ¶ Tu est solament ma muller, altra non he auda nen aure: sapies que aquesta quet penses que sie ma esposada es ta filla, e aquest quet penses que sia mon cunyat es ton fill. Are has cobrat ensēps totes les coses que en diuerses partides cuydaues auer perdudes. Jo vull que sapien tots aquells qui creyen lo contrari, q̃ yo not son stat impiados ne cruel, net he volguda condempnar, mas prouar: ne he volgut matar mos fills, mas amagar aq̃lls.

Oynt aq̃stes paraules Griselda de gran guoyg torna mig morta, e per sobres de pietat exi quaix fora de son seny, e ab alegres lagremes letas anar so-

Fi de la ystoria.

bre sos fills, e abrassant aquells e fatiguantlos ab besaments spessos banyals lurs cares ab piadosos gemegaments e sospirs. ¶ E encontinent les altres dones qui aqui eren despullaren alegrament Griselda daq̃lles pobres vestadures que vestia, e arrearenla de les sues vestadures acustumades e la ornaren fort altamēt e marauellosa. ¶ Aqui hac tota la gent gran guoyg e alegria: e en aq̃ll jorn fo feta maior festa e pus sollempne celebracio que no lo die de les noces. E puys per molts anys visqueren abdosos ab gran pau e cōcordia. E Ualter feu venir a casa sua Janicola sogre seu fort pobre, al qual ell no auia dat semblant quel preas res perso que no fos fet empatxament a la experiēcia que ell volia fer a sa muller: e feuli molt gran honor e molt de be. Puys colloca sa filla en magnifich e honest matrimoni: e apres sos dies lexa son fill senyor e successor de la sua terra.

¶ Deo gracias.

Torna a escriure lo arromançador daq̃sta ystoria a la dessus dita Senyora Madona Ysabel.

La present ystoria, Senyora molt graciosa, he arromansada com pus pla he puscut e he sabut, la qual en esgordament del lati en que Petrarcha la posa es fort grossera. Mas yo ymaginant que complauria a vos no he recusat de demostrar la mia grossera ineptitut e atreuimēt gran que he haut con he gosat parlar apres tan sollempne poeta con aquell es, lo qual viura perpetualment en lo mon per fama e per

los insignes libres q̃ ha fets a nostra instruccio: suplicât vos, senyora, que la dita istoria vullats creure axi cō es posada, car axi fo alla cō dessus es dit: jatsia q̃ alguns menys creents e viciosos diguen q̃ impossible es que dona del mon pogues auer la pasciencia e constancia que de Griselda es scrita. Als quals hom poria ben respondre q̃ ells tenen aquella opinio perço cō ymaginen que asso que a ells es difficil sia als altres impossible: car moltes dones son stades qui han hauda merauellosa pasciencia, constancia e amor conjugal, axi cō fo Porcia filla de Cato quis mata con sabe que Varro marit seu era mort, e Ypsicratea regina qui volch anar per lo mon axi com axellada ab Mitridates marit seu, e moltes altres coses les quals de present nom cur de recitar. Suplich vos encara, senyora, que mi per enueyosos cōtra justicia maltractat vullats auer per recomanat en vostres deuotes oraciōs: car nostre Senyor ha mes en vos tant de be, e vos quen sabets tan virtuosamēt usar, que nom pens que denant ell poguessets trobar repulsa de res que li demanassets.

Advertencia.

Per contribuir ab una recordança mes a la vinticinquena festa de l'instauracio dels Jochs Florals de Barcelona, hem fet estampar per primera vegada la present obra del coronat poeta lo solitari de Valclosa, arromançada per un dels palacians del rey en Johan, l'amador de gentilesa.

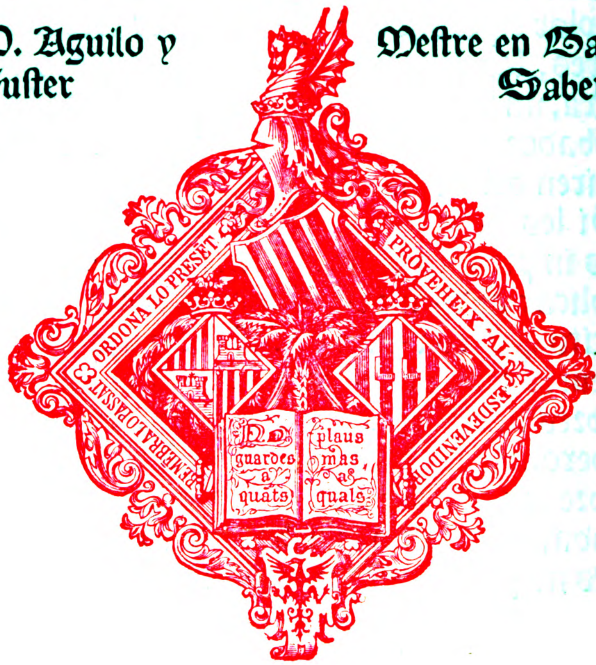
Tant de bo que'l llenguatge d'esta historieta exemplar esperoni'l desig de conexer ētre moltes d'altres, les obres originals del vertidor de la matexa, un d'ls mes excelents de nostres filosofs y trobador ensemps, y un dels primers que se abelliren del Renaxement.

Si les llengues de mes crit, per mes segles y mes inspirades plomes conreades, se afanyan a publicar ab tant descalf com es notori los manuscrits que les restan de l'Edat mitjana, ¿que no deuria ferse per estudiar l'idioma catala en les obres antigues que li romanen, vuy que se'l veu dexondir del matzinat subet q̄ li esdevengue al rebre los afalachs de la Estampa novament trobada, que jatsia arribas frissosa a nostres plages no pogue restaurarlo de sa dissort?

Gran mester hi ha de traure a llum consem-blants testimonis si 's vol fer de durada l'actual renaxement. Vulla Deu que axi com la pacient Griselda recobra (segons compta la gesta) los fillets del seu cor despuys de angoxosa prova, nostra llengua materna replegui sos preuats lli-bres per recordança del passat, gloria de llurs autors y guia dels qui gosan seguir llurs im-mortals petjades a honra de la nostra terra y major enaltiment de la mare Espanya.

A est fi tenim diverses obretes antigues pre-parades que tantost seguiran al quadern que aci conclou, si aquest es rebut ab la benvolença que esperam dels triats llegidors a qui s'endreça.

M. Aguilo y Fuster, Mestre en Gay Saber.

8/V 95

Bibliotheca

d'obretes singulars del bon temps d' nostra lengua materna estampades en letra lemosina.

¶ Barcelona: libreria den Alvar Verdaguer.

